

D i p l o m d a r b s .

LAULĪBAS NOSLĒGŠANA UN ŠKIRŠANA.

Kārļa Vērsēna,
stud.jur.(matr.Nr.68).

Satura rādītājs:

Laulības jēdziens un vēsturisks pārskats	1.p.l.
Laulības noslēgšana	" 19.
Laulības šķiršana :	
Jēdziens	" 45.
Vēsturisks pārskats	" 45.
Laulības šķiršanas pamati atsevišķu valstu likumos:	
Francijā	" 47.
Vācijā	" 49.
Anglijā	" 50.
Šveicē	" 50.
Latvijā	" 52.
Pielikumi:	
Noslēgtās laulības pēc vīra vecuma	" 56.
Noslēgtās laulības pēc sievas vecuma	" 57.
Šķirtās laulības pēc nodzīvoto gadu skaita	" 58.
Šķirtās laulības pēc šķiršanas iemesliem	" 59.
Šķirtās laulības pēc šķiršanas iemesliem proc.	" 60.
Šķirtās laulības pēc bērnu skaita	" 61.
Lietotā literatūra un avoti:	" 62.

LAULĪBAS NOSLĒGŠANA UN ŠĶIRŠANA.

Laulības jēdziens un vēsturisks pārskats.

Kas ir laulība ? Atbilstot uz šo jautājumu, vispirms ir nepieciešami īsumā pakavēties pie laulības institūta vēsturiskās attīstības gaitas.

Senatnē laulība tika nodibināta caur sievietes nolaupīšanu, pirkšanu un viņas iegūšanu, līdzīgi mantām, noilguma ceļā.

Sievas nolaupīšana, šī vārda tiešā nozīmē, attiecināma uz laikmetu, kad dzīves iekārta dibinājās uz fiziska spēka, kad šis spēks bij par vienīgo faktoru cilvēka tiesību radīšanā un kad civilā sabiedrība vēl atradās savā organizācijas stāvoklī. Retāk šis laulības nodibināšanas veids sastopams jau tur, kur tāda sabiedrība lielākā vai mazākā mērā ir noorganizēta. Laupīšanas ceļā iegūtā sieviete kļuva par nolaupītāja mantības sastāvdaļu un, līdzīgi citām mantām, faktiskās valdīšanas laikā atradās ieguvēja neaprobežotā rīcībā; vienīgi no pēdējā gribas atkarājās: vai nolaupītai ieņemt sievas jeb vienkāršas vērdzenes stāvokli.

Ja nolaupītā sieviete nonāca ar varu iegūtās mantas stāvoklī, tad sievas pirkšana tāpat runā par viņas kā mantas iegūšanu, tikai ne ar varu, ne ar ieročiem rokā, bet gan ar naudas palīdzību. Starpība šeit vēl ir tāda, ka caur sievietes nolaupīšanu nodibinātās laulības pamatā nav vienošanās ar kādu nebūt personu, bet pie sievas pirkšanas vienošanās starp vīrieti un sievietes radniekiem sastāda jau laulības darijuma būtību. Bez tam šo darijumu pārdevējam ir iespēja noslēgt zem zināmiem noteikumiem, kas sievietei garantē attiecīgu stāvokli, jo līgumā ievestie noteikumi tak pircējam ir saistoši; turpretim - nolaupītās sievietes tiesiskais stāvoklis ir atkarīgs vienīgi no viņas faktiskā valdītāja brīvās gribas.

Sievas iegūšana noilguma ceļā bij stipri izplatīts laulības nodibināšanas veids pie seniem romiešiem. Sieviete, kura gada laikā bez pārtraukuma izpildīja savus laulības pienākumus, tika no vīra iegūta caur noilgumu, līdzīgi kustāmām mantām, uz viengadīgās valdīšanas pamata, līdz ar ko tā iegāja vīra ģimenē, ieņemot tur meitas vietu. Ja sieviete gribēja no šī stāvokļa izvairīties, tad, saskaņā ar *l e g e s d u o d e c i m t a b u l a r u m*, viņai vajadzēja katru gadu trīs naktis no vietas pavadīt ārpus mājas, caur ko tika pārtraukts noilguma tecējums.

Laupīšana, pirkšana un noilgums, kā laulības dzīves no-

dibināšanas pamati, ar laiku zaudē dzīves reālo faktu nozīmi, kļūstot par vienkāršām laulības formām un viņas noslēgšanas rituālu. Minētā parādība stāv ciešā sakarā ar agrākā sievas, itkā mantas, stāvokļa maiņu uz viņas civiltiesiskās personības atzīšanu un līdz ar to viņas vispārējā stāvokļa uzlabošanos ģimenes dzīvē, kas tika sasniegts ar līgumu ieinteresēto personu starpā, pie kam vispirms attiecīga vienošanās notikās starp vīrieti un sievietes radniekiem.

Pēc seno romiešu tiesībām laulība tika noslēgta caur *confarreatio*, *coemptio* un *usus*, kuru mērķis pastāvēja iekš tam, lai vienādā vai otrādā veidā, t.i. uz reliģiska jeb tiesiska pamata sievieti nodotu jaunā *paterfamilias* varā. Šinī juridiskā varas maiņā izpaudās *matrimonium cum manu* būtība. Lai būtu iespējams sniegt skaidru ainu par minēto romiešu laulību, tad nepieciešami īsumā apskatīt šīs tautas ģimenes uzbūves pamatus vispār.

Par seno romiešu ģimenes pamatakmeņiem bij *manus mariti* un *patria potestas*, kādēļ viņa bij uzbūvēta uz *paterfamilias* absolutās varas principa. Šī absolutā vara bij tā, kas apvienoja ģimeni un piedeva tai zināmas juridiskas vienības raksturu. Uz viņas, bet ne uz asinim, dibinājās radniecība, jo visas tās personas, kas izgāja no šīs varas apjoma zaudēja radniecību un

visas līdz ar to saistītās tiesības. Šī absolutā vara gime-
nes iekšienē izpaudās p a t e r f a m i l i a s neaprobe-
žotā valdīšanā par visiem gime- nes locekļiem un viņam, kā
absolutās varas nesējam, bij tiesība: a) lemt par sievas
un bērnu dzīvību un nāvā, b) pēc saviem ieskatiem saimnie-
ciski izmantot to darba spējas un c) kā savu tiesību objek-
tus pārdot tālāk citām personām. No mūsu tagadējo uzskatu
viedokļa seno romiešu gimeni var apzīmēt par "mazu, absolu-
tu monarķiju", kurā p a t e r f a m i l i a s nepielaida
nekādu iejaukšanos, resp. sevis ierobežošanu no ārienes. Ja
varbūt vēl sirmā senatnē viņš padevās cilts varas iespaidiem,
tad, pēc cilšu savienību varas krišanas, Romas pilsonis sa-
vas gime- nes varas realizēšanā kļuva pilnīgi brīvs. Valsts,
kurā iznīcināja veco cilšu iekārtu, savā tālākā veidošanā ap-
stājās gime- nes robežu priekšā un romiešu gime- ne kļuva par
patstāvīgu mazu monarķiju pat priekš Romas valsts. Ne tikai
gime- nes nodibināšana un pārvaldīšana, bet arī tās izbeigša-
nās tika uzskatīta par p a t e r f a m i l i a s privātu
lietu, kā viņa vienpusēju tiesību, jo pēc saviem brīviem ie-
skatiem, neizprasot uz to nevienam atļaujas, viņš varēja iz-
slēgt no gime- nes, kā bērnus, tā sievu, dodot pēdējai laulības
šķiršanu. Satiksmē ar trešām personām šī gime- ne bij segta ar
p a t e r f a m i l i a s personību. Atsevišķi gime- nes lo-
cekļi kā tādi, par personām, tiesību subjektiem netika atzīti,
kādēļ arī viņi nevarēja: a) neko priekš sevis iegūt, b) uzstā-

ties kā prasītāji vai atbildētāji un vispārīgi - viņiem nevarēja būt nekādas atsevišķas, personīgas mantības. Atsevišķus gimenes locekļus kā patstāvīgas juridiskas vienības valsts nemaz nepazina, jo no juridiskā redzes viedokļa viņi nepavisam neeksistēja, pazudot aiz sava p a t e r f a m i l i a s personības.

Tādi īsumā bij seno romiešu gimenes dzīves tiesiskie pamati, kuŗos turpmākā attīstības gaitā notiek zināms lūzums. Agrākās p a t e r f a m i l i a s absolutās varas saites, kas apvienoja seno patriarchalo romiešu gimeni zināmā juridiskā vienībā, sāk izirt, atsvabinot no šīm saitēm atsevišķus locekļus. Kā pirmā atbrīvojas sieva. Jau samērā agri līdzās vecai laulībai (m a t r i m o n i u m c u m m a n u) Romā rodās otrs laulības veids - m a t r i m o n i u m s i n e m a n u , kuŗš savos tiesiskos pamatos ir pilnīgs pretstats iepriekšējam (c u m m a n u).

Pie m a t r i m o n i u m c u m m a n u sieva pilnīgi ieiet vīra gimenes (f a m i l i a s) sastāvā, paliekot juridiski par meitu (f i l i a s) p a t e r f a m i l i a s un kā tāda pilnīgi padota vīra (jeb viņa paterfamilias) absolutai varai. Līdz ar to viņa galīgi sarauj visas agnatiskās saites ar savu iepriekšējo gimeni, kļūstot, kā priekš saviem vecākiem, tā ari citiem agrākās gimenes locekļiem, juridiski par pilnīgi svešu.

Turpretim pie *m a t r i m o n i u m s i n e m a n u* sieva neieiet vīra ģimenes sastāvā un vīrs ar sievu savā starpā paliek juridiski sveši; sieva arī uz priekšu skaitas tāpat par savas agrākās ģimenes locekli. Pie šādiem apstākļiem laulības kopdzīve principiēli nerada nekādas juridiskas saites starp vīru un sievu, nedodot nevienam nekādu tiesību un neuzliekot arī nekādu pienākumu. Pie šīs laulības nevar būt runa par kaut kādu vīra varu attiecībā uz sievu un sieva līdzīgi vīram ir pilnīgi brīva un neatkarīga persona. Viņa pēc saviem brīviem ieskatiem varēja arī izbeigt laulības kopdzīvi, aizejot no vīra, tad kad pie *m a t r i m o n i u m c u m m a n u* kopdzīves izbeigšanas tiesības piederēja vienpusēji tikai vīram.

Kādu laiku pastāvēja abi minētie laulības veidi, bet pēc tam *m a t r i m o n i u m c u m m a n u* noiet no skatuves un laulība *s i n e m a n u* kļūst par vienīgo ģimenes pamatu visā turpmākā Romas vēsturē. Saprotams, ka Romas valsts augstākā mērā bij ieinteresāta ģimenes, kā organizācijas, kas rada un audzina jauno paaudzi stiprumā. Tomēr valsts vara, ar retiem izņēmumiem, parasti centās atturēties no ģimenes iekšējo attiecību piespiedu regulēšanas - šo savu interešu aizsargāšanai un "*l i b e r a m a t r i m o n i a e s s e*" (laulībai jābūt pilnīgi brīvai) bija šīs valsts vispārējais lozungs. Sacītais rāda, ka vē-

lākās romiešu laulības pamatā bij brīvības un laulāto vienlīdzības principi, kas neapšaubami jāatzīst par apsveicamu parādību, izejot no cilvēka personības augstvērtības vienkārša. Ar šiem principiem romiešu tiesības ir taisījušas lielu vēsturisku lēcienu, tālu aizsteidzoties priekšā ne tikai visām citām tautām, bet lielākai daļai no tagadnes likumdošanas. Sevišķi tas izpaužas, salīdzinot sievas tiesisko stāvokli pie *m a t r i m o n i u m s i n e m a n u* ar tagadējām ģimenes tiesībām, pēc kurām sieva, pa lielākai daļai, laulības dzīvē *t i e s i s k ā z i ņ ā* ir tikai "dzīves pabērns", jo noteicošais vārds visos jautājumos pieder vīram, kā sievas dabiskam aizbildnim.

Uzskati par laulības brīvību Romā bija tik stipri, ka kristīgā ticība, kļūstot par valsts reliģiju, nebija spējīga viņus pārvarēt. Stāvoklis šinī ziņā mainas, kad Romas vietu ieņem Bicante. Tur ar laicīgās varas atbalstu kristīgās baznīcas iespaids uz laulības institūtu sāk stipri pieaugt. Ar laiku šis iespaids kļūst tik liels, ka laulība nonāk vienīgā baznīcas aizbildnībā. Rietumos baznīcai par savu iespaidu bij jāiztur sīvāka cīņa, jo šeit tautas tiesiskā nesalīdzināmi daudz ilgāk turējās pretim baznīcas jauniešiem uzskatiem par laulību. Šo uzskatu būtība pastāvēja iekš tam, ka laulība nav vis tikai laulāto privāta lieta, bet tā ir sakraments, kurš principā rada nesaraucamas, mis-

tiskas saites starp laulātiem un - kalpo n e laulāto lai-
cīgiem, bet augstākiem reliģijas un baznīcas mērķiem. No
laulāto gribas atkarājās tikai - iestāties vai neiestāties
laulībā, bet reiz tā ir noslēgta, tad laulātie nav vairs
laulības "mērķa subjekti", viņu interesēm jāpazud priekš
augstākām baznīcas interesēm un visā pilnībā jāpadodas pē-
dējām. Minētie principiēlie baznīcas uzskati par laulību vis-
pirms un visvairāk iespaidoja viņas noslēgšanu un šķiršanu,
sevišķi - pēdējo. Pie laulības noslēgšanas kā obligatoriska
prasība tiek ievests zināms baznīcas rituāls. Pret laulībām
bez baznīcas rituāla tiek uzsākta nesaudzīga cīņa, atzīstot
tās: no reliģiozā viedokļa par grēku, bet no juridiskā -
par spēkā neesošām. Laulības šķiršana savukārt tiek atzīta
principā par pilnīgi neiespēju, pielaižot vienīgi laulāto
atšķiršanu - s e p a r a t i o q u o d m e n s a m e t
t h o r u m . Sīkāk par to es pakavēšos turpmāk - pie šo
jautājumu atsevišķas apskatīšanas.

Tā kā pie savu uzskatu nesaudzīgas izvešanas dzīvē baz-
nīca balstījās nevien uz savu morālisko autoritāti, bet arī
uz, viņas kalpībā esošo, valsts varu, tad atsevišķs indi-
vids bij vēl par daudz vājš, lai cīnītos pretīm šiem diviem
vareniem faktoriem. Stāvoklis šinī ziņā sāk mainīties ti-
kai no tā momenta, kad agrākie sabiedrotie uzsāk savstarpē-
ju cīņu, kad valsts iegāja savā emansipācijas periodā. Sa-

biedroto grupējumos dabīgi notiek jauna pārkārtošanās, jo valsts, cīnoties ar baznīcu, bij spiesta iestāties savienībā ar individu un ņemt viņa tiesības savā aizsardzībā. Šis jaunais grupējums spilgti izpaudās Francijas lielās revolūcijas laikmetā. Revolucionārā likumdošana savos pamatprincipos atgriezās pie romiešu brīvās laulības. 1791. gada likums proklamē: "La loi ne considere le mariage que comme un contrat civil", bet 1792. g. likums ievēd kā obligatorisku civillaulību. Ar to laulības attiecības tiek ņemtas no baznīcas izslēdzošās pārzināšanas un valsts uzskā iet pilnīgi patstāvīgus ceļus šī institūta regulēšanā. Laulība vairs nevar tikt noslēgta pie garīdznieka, bet šāds akts obligatoriski jāizdara pie valsts ierēdņa - mēra, jo tikai pēdējā gadījumā laulības aktam var būt no valsts garantētās juridiskās sekas. Sievieti revolucionārā likumdošana centās nostādīt pilnīgi vienlīdzīgā stāvoklī ar vīrieti, atzīstot, ka dabīgās tiesības nenotiek nekādu starpību cilvēka tiesību jautājumos - atkarībā no viņa piederības pie vīriešu vai sieviešu kārtas. Pašu laulību, kā precētas sievietes stāvokļa pamatu, revolucionārā likumdošana uzskatīja par savstarpējām laulāto līguma attiecībām, neatrodot sevišķas izšķirības no parastā līguma. Laulības šķiršana pēc 1792. gada 20. septembra dekreta iespējama ne tikai uz laulāto savstarpējās vienošanās pamata, bet

ari uz vienas puses vēlēšanos - raksturu nevienādības dēļ.

Frančiem sekoja citas tautas un ar XIX gadu simteni iesākās laikmets, kad baznīcas iespaids uz laulību vispārīgi sāk mazināties un baznīcas lomu pie šī institūta regulēšanas sāk spēlēt valsts. Atsevišķās valstīs (kā piem. Francijā, Vācijā u.c.), kur ieviesta kā obligatoriska civilā laulības noslēgšanas kārtība, baznīcas iespaids jau šīnī gadu simtenī no juridiskā viedokļa līdzinas nullei. Ari tanīs valstīs, kur paliek vēl obligatoriska laulības noslēgšana pie garīdznieka, novērojama vispārēja tendence - lielākā vai mazākā mērā - atbrīvot laulību no vienīgās baznīcas aizbildnības, ko pierāda valšķu izdotie likumi šī institūta regulēšanai.

"Brīvības uguns", kas laulības jautājumos spilgti uzliesmoja lielās franču revolūcijas laikā, drīzi vien sāk atdzist. Francijā šīnī ziņā reakcija iesākas līdz ar Napoleona (1804.g.) civilkodeksa izdošanu. Līdzīga parādība turpmāk novērojama arī pie citām tautām. Valsts izcīnot savienībā ar individu sev patstāvību, griež tagad savu zobenu pret neseno savu sabiedroto un izrāda cenšanos ieņemt attiecībā pret viņu tādu pašu valdošu stāvokli, kāds agrāk piederēja baznīcai. Ne pašu laulāto, kā privatpersonu, kā zināmu "pašvērtību", intereses pie laulības juridiskās regulēšanas tiek liktas pirmā vietā,

bet gan - intereses kaut kā tāda, kas viņos neatrodās. Ja baznīca laulību sargāja, kā religiozu sakramentu, augstāku ārpus cilvēcības stāvošu labumu vārdā, tad tagad valsts viņu sargā, kā zināmu sociālu iestādi, vienādu vai otrādu sabiedriskuma laicīgu interešu vārdā. Paskaidrojumos pie Vācijas civilkodeksa projekta laulība tiek definēta kā zināma, no laulāto gribas neatkarīga, tikumiska un juridiska kārtība, kā priekš valsts svarīga radoša un audzinoša iestāde, kurai kā tādai ir vajadzība pēc atsevišķas likuma piespiedu aizsardzības (Motive IV.1.p.562) . Laulāto interešu nestādīšanu pirmā vietā pierāda vēl arī tas apstāklis, ka valsts, ar ļoti retiem izņēmumiem, arī vēl tagad nepielaiž laulības šķiršanu uz abu laulāto savstarpēju vēlēšanos. Saprotams, ka pie laulības problēmu izšķiršanas nepieciešami rēķināties ar sabiedriskām, tikumiskām un bērnu interesēm, bet cilvēka personības augstvērtības princips no savas puses prasa - vispirms rēķināties ar pašu laulāto interesēm, nepadarīt tos par kādām tur mašīnām, kurām visu mūžu jāstrādā priekš sabiedriskām interesēm, bet dot viņiem tiesību pašiem brīvi izlemt jautājumu par savas kopdzīves izbeigšanos, kad tās turpināšanu viņi atzīst par neiespējamu.

Atstājot sīkāku valsts iespaيدا analizēšanu pie šī darba atsevišķu jautājumu apskatīšanas, es gribu izteikt

kādu vispārēju slēdzienu pie laulības vēstures pēdējā laikmeta un proti: līdz ar valsts iespaidu nenoliedzami atkal uzpeld laulības brīvības princips, kuŗu pēc Romas laikiem baznīca bij nogremdējusi savu dogmu dzelmē, pie kam šis princips pakāpeniski gūst ar vienu lielāku ievērību atsevišķu valšķu likumdošanā. Tagadējā laikmetā savu augstāko ievērību laulības brīvības princips ir ieguvis S.P.R.S. 1926.gada ģimenes tiesību kodeksā. Ar šo kodeksu S.P.R.S. gandrīz visā pilnībā ir atgriezies pie romiešu brīvās laulības. Kā zināms, pēdējā tika nodibināta vienkāršas brīvas vienošanās ceļā ("n u p t i a s c o n s e n s u s f a c i t", fr.15.D.35.1), kam seko sievas pārvešana vīra mājā (d e d u c t i o i n d o m u m), saistīta, pēc vēlēšanās, ar zināmu rituālu, kuŗam tomēr nav juridiskas nozīmes. Arī pēc S.P.R.S. 1926.g.kodeksa laulība tiek nodibināta uz laulāto vienkāršas vienošanās pamata un ar registrēšanu viņa tikai, *оформляется* (1.p.), pie kam personām, kuŗas jau faktiski sastāv laulības attiecībās, ir tiesība katrā laikā, *оформить свои отношения путем регистрации* ar faktiskās kopdzīves laika norādījumu (3.p.). Man liekas, ka laulības nodibināšanu S.P.R.S. var zināmā mērā salīdzināt ar īpašuma tiesību iegūšanu mantošanas ceļā, uz likuma pamata, pēc mūsu vietējiem civillikumiem. Saskaņā ar vietējo civillikumu kopoĵuma III.daļas 2621.

2622 un 2625.p.p. un civilproc. lik. 2019. p. mantinieks par atklājušās mantojuma sastāvā ietilpstošās mantības īpašnieku kļūst ar vienkāršu savas brīvas gribas aktu, priekš kam viņam nav vajadzīgs pēc sevišķas viņa apstiprināšanas šinīs tiesībās no tiesas puses. Pēdējam apstāklim īpašumu tiesību iegūšanas ziņā ir tikai tā nozīme, ka nekustamas mantas uz tiesas sprieduma pamata var tikt pārrakstītas zemes grāmatās uz mantinieka vārda, bet attiecībā uz kustamām mantām - nav vairs vajadzīgs katrā atsevišķā gadījumā pierādīt, ka ieguvējs ir vienīgais likumīgais mantinieks, jo tas jau ir nodibināts ar spēkā stājušos tiesas spriedumu *p r e s u m t i o j u r i s e t j u r e* nozīmē.

Tāpat, kā priekš likumīga mantinieka pēc vietējo civillikumu III. daļas tiesas spriedumam ir tikai iegūto tiesību nostiprināšanas nozīme, arī laulības registrēšanas akts pēc S.P.R.S. 1926.g.kodeksa tikai „*одповедлем*” jau esošo laulību. Pate laulība juridiski uzskatama par nodibinātu ar vienkāršu vienošanos starp vīrieti un sievieti uz laulības kopdzīvi. Uz tādu stāvokli norāda arī vēl šī kodeksa II.p., kurš paredz faktiskā (neregistrētā) laulībā sastāvošo personu mantisko attiecību regulēšanu pēc tām pašām normām, kādas paredzētas priekš registrētās laulības, ja tikai šīs personas viena otru atzīst par laulāto, jeb arī ja laulības attiecības starp viņām ir nodibinātas no tiesas - pēc viņu

faktiskās dzīves iekārtas pazīmēm. Par pēdējām runā kodeksa 12. p., kurš nosaka, ka, gadījumā ja laulība nav tikusi registrēta, tad priekš tiesas laulības kopdzīvi pierāda: 1) pats šis kopdzīves fakts, saistīts ar kopējas saimniecības esamību un laulības attiecību pastāvēšanas izteiksmi pret trešām personām personīgā sarakstīšanā un citos dokumentos, 2) atkarībā no apstākļiem savstarpēja materiala palīdzība, 3) kopēja bērnu audzināšana u.t.t. Tā tad laulātiem savu laulības attiecību esamības nostiprināšana iespējama kā ar registrēšanu, tā arī tiesas ceļā. Ņemot vērā šī kodeksa vispārējos principus, arī trešā pantā laulātiem piešķirta tiesība pie registrēšanas norādīt savas faktiskās kopdzīves sākumu iztulkojama vienīgi tanī nozīmē, ka laulība uzskatama par noslēgtu jau ar vienkāršu laulāto vienošanos uz kopdzīvi, bet ar registrēšanu laulības esamība tikai tiek formāli nostiprināta p r e s u m t i o j u r i s e t d e j u r e nozīmē (2.p.).

Tāpat arī laulības šķiršanas jautājumā S.P.R.S. 1926.g. kodeks ir nostājies uz romiešu brīvās laulības viedokļa. Kā zināms, m a t r i m o n i u m s i n e m a n u izbeidzās uz vienkāršu, atsevišķu katra laulātā vēlēšanos. S.P.R.S. kodeksa 18.p.nosaka, ka laulātiem dzīviem esot, laulība var tikt izbeigta kā ar laulāto abpusēju piekrišanu, tā arī uz katra vēlēšanos. Paziņojums par laulības izbeigšanos ie -

sniedzams civilstāvokļa aktu ierakstu iestādei rakstiskā vai mutiskā veidā, pēc kaut kuŗa laulātā dzīves vietas (138. p.). Ja paziņojumu par laulības izbeigšanos izdara viens pats no laulātiem, tad otram laulātam nosūtams noraksts no ieraksta par notikušo laulības izbeigšanos pēc adreses, kuŗu ir norādījis ziņotājs (140.p.). Tā tad, pēc 18.p.un 140.p.p. paredzētiem noteikumiem, registrētā laulība par izbeigušos jauskata no tā momenta, kad paziņojums par to iesniegts attiecīgai iestādei, kaut pēdējo būtu izdarījis arī viens pats no laulātiem uz vienpusēju vēlēšanos. Paziņojuma noraksta saņemšanai vai nesauņemšanai no otra laulātā priekš laulības izbeigšanās nav itin nekādas nozīmes. Pēc manas pārlicības šāda kārtība no juridiskā viedokļa pilnīgi nepieņemama, kā pretīm runājoša pastāvošiem juridiskiem principiem. Laulība no juridiskā viedokļa vispirms ir atzīstama par līgumu, kuŗš principā tiek noslēgts uz nenoteiktu laiku, resp.uz visu mūžu. Bet pie visiem līgumiem uz nenoteiktu laiku par katra kontragenta neatņemamu tiesību (ja vien viņš no tās tieši nav atteicies) jāatzīst - būt informētam par pastāvošo līguma attiecību izbeigšanos, nerunājot nemaz par to, ka vienpusēja atkāpšanās no noslēgtā līguma bez j u s t a c a u s a vispār nav pielaižāma. S.P.R.S. 1926.g.kodeks, atzīstot laulību par līgumu, kuŗš tiek noslēgts vienošanās ceļā starp laulātiem, šī līguma

izbeigšanās jautājumu nostāda par tādu, itkā tas uz otru kontragentu nemaz neattiektos. Pietiek, ja viens no laulātiem iesniedz paziņojumu par vēlēšanos izbeigt laulību attiecīgai valsts iestādei. Ka otram laulātam būtu kāda tiesība - tikt informētam par laulības izbeigšanos, to likums nenosaka. Kodeksa 140.pantā ir teikts, ka attiecīgs noraksts tikai n o s ū t a m s pēc ziņotāja norādītās adreses, bet n e izsniedzams otram laulātam. Sacīto pierāda arī tas, ka no likumdevēja nav normēts tāds gadījums, ja paziņojums atnāktu atpakaļ adresāta neatrašanās dēļ. Man liekas, ka pie tādas kārtības laulības esamības jautājumā vajaga notikt dzīvē nevienam vien kuriozam gadījumam. Es ņemšu sekošu piemēru

Ļenigradas civilstāvokļa aktu ierakstu iestādē ir reģistrēta laulība. Vīrs valsts ierēdnis, tiek komandēts "piec-gades labā" uz S.P.R.S. tāļiem austrumiem. Sieva, pēc vīra aizbraukšanas, iesniedz paziņojumu par vēlēšanos izbeigt laulību pēc savas jaunās dzīves vietas - Pleskavas civilstāvokļa aktu ierakstu iestādei, uzrādot kaut kādu vīra izdomātu atrašanās vietu. Ar to šī laulība likumīgi ir izbeigusies, bet "sieva" iestājas jaunā laulībā. Attiecīgās iestādes paziņojumu par laulības izbeigšanos vīrs nesāņem - no sievas uzdotās nepareizās adreses dēļ, bet sieva šo apstākli vīram paziņot neatrod par vajadzīgu. Tā kā paziņojumu nesāņemšanas gadījumos likumā nav paredzēta kāda publikācija, tad vīram nekādi arī nav iespējams uzzināt par laulības izbeigša-

nos un itin dabīgi viņš visu laiku uzskata sevi par sastāvošu likumīgā laulībā. Pēc ne visai ilga laika vīram uzsmaida laime nokļūt pie savas "likumīgās sievas", kādu brīdi viņš visu prombūtnē pavadīto laiku ar ilgām ir ļoti gaidījis. Tagad nu viņu sagaida pārsteigums, ka viņa "likumīgā sieva" sastāv likumīgā laulībā pavisam ar citu personu un ka vairākas tādas pašas likumīgas laulības viņa "likumīgai sievai" jau aiz muguras.

Pievestais piemērs rāda līdz kādai komēdijai laulības dzīvē var nonākt cilvēks pēc S.P.R.S. pastāvošām normām šinī jautājumā. Man liekas, ka ja reiz laulības izbeigšanās jautājumā var nostāties uz viedokļa, ka itkā tāda lieta uz otru laulāto nemaz neatteiktos, tad tikpat labi var ievest arī noteikumu, ka laulība juridiski uzskatama par noslēgtu ar vienpusēju paziņojumu attiecīgai iestādei par vēlēšanos nodibināt ar kādu nebūt personu laulības kopdzīvi.

Nobeidzot savu vēsturisko pārskatu, jāsaka, ka laulības attīstības gaitu var iedalīt sekošos galvenos posmos:

I. Sirmā senatnē, kad vispārējā dzīves iekārta dibinājās uz fiziska spēka, kad šis spēks bij par vienīgo faktoru cilvēka tiesību radīšanā un kad civilā sabiedrība vēl atradās savā organizācijas stāvoklī. Šī laikmeta laulības jēdziens ir atkarīgs vienīgi no fizioloģiskā un saimnieciskā

kā viedokļa, un pilnīgi neiespējami runāt par laulību - šī institūta tagadnes izpratnē, jo tad sieva juridiski bij tikai daļa no vīra faktiskā valdīšanās esošās mantības, resp. tikai vīra tiesību objekts, bet tagadnes laulības juridiskais jēdziens tak nevar būt atrodams tur, kur viens no laulātiem ir otra tiesību objekts.

II. Romas laikmets ar saviem laulības veidiem: c u m m a n u u n s i n e m a n u .

III. Laulības atrašanās vienīgā baznīcas aizbildniecībā, kad pie laulības jēdziena noteicošā loma piekrita reliģiozām viedoklim, kuŗš laulību atzina par sakramentu, kas principā rada nesaraujamas, mistiskas saites starp laulātiem, pie kam laulība kalpo nevis laulāto laicīgiem, bet gan - augstākiem reliģijas un baznīcas mērķiem.

IV. Valsts iespaida periods, ar kuŗa iesākšanos izvirzījās sociālais moments pie laulības jautājumu regulēšanas un

V. Tagadējais laikmets ar tendenci atgriesties pie romiešu m a t r i m o n i u m s i n e m a n u uzstādītiem laulības brīvības un laulāto vienlīdzības principiem, līdz ar to arvien vairāk nostiprinās uzskats, ka laulībai jākalpo nevis reliģijas un sabiedriskām interesēm, bet gan galvenā kārtā tikai pašu laulāto mērķiem.

Uz jautājumu, kas ir laulība, var atbildēt, izejot no

fizioloģiskā, reliģioskā, sociālā, etiskā, juridiskā un citiem viedokļiem. Nevar burt šaubu, ka priekš objektīvā laulības jēdziena katram no šiem viedokļiem ir zināma nozīme, kādēļ arī pilnīgi neiespējami ir dot izsmelošu definīciju par to, kas ir laulība.. No juridiskā viedokļa laulība ir līgums starp vīrieti un sievieti par kopdzīves nodibināšanu, kurš tiek noslēgts likumā paredzētā kārtībā uz savstarpējās, labprātīgās vienošanās pamata.

Laulības mērķis - pastāvīga laulāto kopdzīve, kādēļ laulības uz zināmu laiku vispār netiek pielaistas. Kā īpatnēja parādība šinī ziņā atrodama seno latviešu tiesībās, kuras paredz tā saucamās "izmēģinājuma" laulības. Pēc seno latviešu tiesībām laulāšana notika tikai pēc sešiem mēnešiem no laulības līguma noslēgšanas dienas. Agrāk pastāvēja prasība, lai laulāto kopdzīvei par tiešu mērķi būtu bērnu radīšana un audzināšana, kādēļ bezbērnu laulības tika atzītas par neatbilstošām šī institūta būtībai. Tagadnes laulības tiesībās tāda prasība vairs nav sastopama.

LAULĪBAS NOSLĒGŠANA.

Kā juridisks institūts laulība var nodibināties un izbeigties vienīgi saskaņā ar likumā paredzētiem noteikumiem. Šie noteikumi laulības nodibināšanai var būt absolūti, bez kuŗu esamības izslēgta laulības iespējamība vispār, var

ari tādi, kuŗi nepielaiŗ laulības nodibināŗanos starp at-
tiecīgām personām.

Absolutie noteikumi laulības noslēgŗšanai ir sekoŗi:

I. Līdzīgi citiem līgumiem laulība var nodibināties vie-
nīgi abpusejas apzinīgas un brīvas gribas izpausmes gadīju-
mā, kādēļ laulība, kas noslēgta ar viltu vai piespiedu ce-
ļā, skaitīsies par spēkā neesoŗu pamatlementa trūkuma dēļ.

2. Laulības līguma dalībniekiem katrā ziņā jābūt perso-
nām no dažādām kārtām, jo no laulības fiziologiskās puses
- dzimumu prasību apmierināŗšanai - ir nepiecieŗami, lai
vienoŗanās uz kopdzīvi notiktu vienīgi starp vīrieti un sie-
vieti, kādēļ ir neiespējamas laulības tikai starp sievietēm
vien vai arī starp vīrieŗiem vieniem pašiem.

3. Laulības līguma dalībnieki nedrīkst sastāvēt lau-
lībā ar citu personu. Izņēmums ŗinī ziņā sastopams tur, kur
ar likumu ir atļauta poligamija - viena vīrieŗa kopdzīve ar
vairākām sievietēm, vai arī poliandrija - vienas sievietes
kopdzīve ar vairākiem vīrieŗiem. Mūsu laulības likums pie-
laiŗ vienīgi monogamiju - vienas sievietes kopdzīvi ar vie-
nu vīrieti un divvīrības vai divsievības gadījumā pēdējā
laulība tiek atzīta no tiesas par spēkā neesoŗu, pie kam
vainīgai personai draud kriminālatbildība (lik.par laulī-
bu 7.un 36.p.p.)

4. Priekŗ iestāŗšanās laulībā vajadzīgs sasniegt zināmu

vecumu, kurš parasti nesakrīt ar civiltiesisko pilngadību. Pie laulības vecuma noteikšanas likumdevējam ir nepieciešami rēķināties ar fizioloģiskiem, sociāliem, etiskiem un citiem faktoriem, un šīs problēmas pareiza atrisināšana nav viegls uzdevums. Fizioloģiskā ziņā nevar ņemt vērā vienīgi cilvēka gatavību dzimuma kopdzīvei, bet jārēķinās galvenā kārtā arī ar, pēc tam sekojošu, vispārēju cilvēka organisma pilnīgas attīstības sasniegšanu, no kuras atkarājās: laulības kopdzīves nekaitīgums priekš laulāto veselības, laulības auglība un nākamās paaudzes kā fiziskais, tā arī garīgais veselīgums un stiprums. Pie sievietēm dzimuma gatavība iestājas samērā daudz agrāk par nepieciešamām spējām bērnu dzemdēšanai: medicīniskā statistika ir konstatējusi ārkārtēju sievu mirstību vecumā no 15 - 20 gadiem, salīdzinot ar jaunām tai pašā vecumā (50:7). Tāpat nevar nerēķināties ar prāta attīstību, kas ir tik nepieciešama pastāvīgas saimniecības vadīšanai un vispār ģimenes labklājībai. Zemākam laulības vecumam no savas puses ir tā pozitīvā nozīme, ka caur to jaunatne tiek pasargāta no notikumiskas pagrimšanas. Pēdējais un arī citi līdzīgie apstākļi tomēr nevar atsvērt agro laulību jaunās puses, kādēļ arī pate dzīve pie tagadējiem apstākļiem ir izteikusies pret tādām laulībām un laulības vecums pakāpeniski paaugstinās kā faktiski, tā arī juridiski.

rēķināties. Minētais un daudzi citi apstākļi tā -

Noslēgto laulību statistika par laiku no 1925.-1929.gadam rāda, ka pie mums priekš vīriešu iestāšanās laulībā lūzums notiek ar 23. dzīves gadu, jo šinī vecumā laulībā iestājušos vīriešu skaits pārsniedz pat divu iepriekšējo gadu kopsummu, bet augstākā pakāpe tiek sasniegta 24 gadu vecumā (sk.pielik.Nr.1). Samērā maz laulību noslēdz vīrieši līdz 20 gadu vecumam, pavisam tikai 1,3 % , kas ir par 0,6 % mazāk, nekā pēc 60 gadu vecuma sasniegšanas. Domājams, ka vīriešus no agras laulības, bez citiem iemesliem, zināmā mērā attur arī priekšā stāvošā karaklausība. Pie sieviešu iestāšanās laulībā līdzīgs lūzums jau novērojams 18 gadu vecumā un augstākā pakāpe tiek sasniegta ar 23. dzīves gadu, pēc kam iesākās atplūdi (sk.pielik.Nr.2). Spriežot pēc šiem statistiskiem dātiem un augstāk pievestiem motīviem pret laulībām agrā jaunībā, man liekas, ka pareizāk būtu bijis pie mums priekš iestāšanās laulībā noteikt šāda vecuma cenzu: sievietēm - 18 g., bet vīriešiem - 21 gadu.Caur ko mūsu jaunatne tikumiski nepavisam nepagrimtu, turpretīm - būtu novērsta neviena vien nelaimīga laulība.Ar laulības noslēgšanu cilvēks tiek saistīts uz visu mūžu ar daudziem jauniem pienākumiem, kuŗu kārtīga pildīšana nepavisam nav tik viegla, kā to parasti medz stādīt sev priekšā viena otra persona,kuŗai ar šiem pienākumiem vēl nav bijis vajadzīgs rēķināties. Minētais un daudzi citi apstākļi tā -

dēļ prasa, pirms šī svarīgā dzīves soļa speršanas, rūpīgi pārdomāt: vai būs iespējams veikt visus uzdevumus un pienākumus, jo no tam tak galvenā kārtā atkarāsies visa ģimenes dzīves labklājība. Bez šādas paškritikas ir tikpat nepieciešami tādu izdarīt arī attiecībā uz nākamās dzīves biedru, kā arī apsvērt vai atsevišķās raksturu nevienādības būs iespējams nolīdzināt bez savstarpējām lielākām nesaskaņām. Paceļas jautājums, vai cilvēks agrā jaunībā ir spējīgs uz objektīvām pārdomām šinī ziņā? Uz to es gribu atbildēt, ka, ar retiem izņēmumiem, noteikti - ne. Jaunēķļi un jaunas, atrodoties savu vecāku gādībā, parasti ļoti maz ir pazīstami ar tiešo dzīves īstenību, kādēļ viņu dzīves uzskati pilni daudz un dažādu iluziju, kuŗas pazūd jau pie pirmām sadursmēm, ar dzīves grūtībām. Visvairāk šādu iluziju cilvēkam jaunībā medz būt uzskatos par laulības dzīvi, kuŗām izzūdot bieži vien neatliek vairs nekas cits, kā meklēt glābiņu pie attiecīgās tiesu iestādes. Pret pievestiem maniem motīviem šinī jautājumā var celt iebildumus, norādot, ka līdz pilngadības sasniegšanai priekš iestāšanās laulībā tak ir nepieciešama vecāku vai aizbildņu piekrišana, caur ko ir domāts novērst nepilngadīgo neapzinīgu vai nepārdomātu rīcību. Uz to es varētu atbildēt, ka tādām noteikumam, pa lielākai daļai, dzīvē ir tikai vairāk formēla nozīme, jo nebūs daudz tādu vecāku, kas spēš tu-

rēties pretīm savu bērnu neatlaidīgiem lūgumiem, it sevišķi ja lūguma neizpildīšanas gadījumā tiek piedraudēts ar attiecīgu sankciju, kā piem. kopdzīves nodibināšanu bez likumīgas laulības vai pašnāvību. Ka tiešam mūsu valstī vispār notiek daudz nepārdomātu laulību, to pierāda statistiskie dāti, pēc kuriem no visām mūsu tiesu iestādēs triju gadu laikā šķirtām laul. 27,6% attiecas uz pirmo piecu gadu kopdzīves laiku (skat.pielikumu Nr.3), bet ja te pievienotu arī f a k t i s k i laulības kopdzīvi izbeigušos, tad protams, minētā procente būtu vēl daudz augstāka.

Atsevišķās valstīs priekš iestāšanās laulībā ir noteikts sekošs vecums:

Latvijā	sievietēm 16 gadu,	vīriešiem 18 g.
Vācijā	" 16 "	" 21 g.
Šveicē	" 18 "	" 20 g.
Austrijā	" 14 "	" 14 g.
Lietuvā	" 16 "	" 18 g.
S.P.R.S.	" 18 "	" 18 g.
Francijā	" 16 "	" 18 g.
Polijā	" 16 "	" 24 g.
Igaunijā	" 16 "	" 18 g.
Somijā	" 17 "	" 18 g.
Anglijā	" 12 "	" 14 g.

Italiijā	sievietēm 15 gadu, vīriešiem - 18 g
Japanā	" " 15 " " 17 g
Ķīnā	" " 16 " " 18 g

No pievestiem dātiem redzams, ka viszemākais vecums paredzēts Anglijā, kas nebūt tomēr vēl nenozīmē, ka angļiem būtu sevišķa tieksme jauniem doties laulības dzīvē. Izskaidrojums šim apstāklim atrodams angļu vispārējā konservatīsmā: pārņemot minēto vecuma cenzu no romiešu tiesībām, tas ir atstāts negrozīts līdz šim laikam.

Ziemeļamerikas savienotās valstīs nav viena vispārēja noteikta vecuma cenza priekš iestāšanās laulībā, bet atsevišķos štatos tas ir dažāds: Kalifornijas - sievietēm - 15 gadu, vīriešiem - 18 gadu, Ņujorkas - kā līgavai tā līgavainim jābūt 18 gadus veciem, bet citos štatos ir palicis tāpat - pārņemtais no Anglijas tiesībām - sievietēm 12, vīriešiem 14 gadus.

Krievijas likumu 10.sējuma I. daļas 4.pantā ir atrodama vecuma norma, kuŗu sasniedzot ir aizliegts doties laulībā un proti: 80 g.priekš abiem dzimumiem. Šādam noteikumam tomēr nav nekāda reāla pamata, jo fizioloģija ir pierādījusi, ka būt spējīgam laulības kopdzīvei 80 gadu vecumā nav nekādas sevišķas un pārdabīgas.

5. Laulība var tikt noslēgta vai nu pie attiecīga valsts ierēdņa, vai arī pie garīdznieka. Pirmo laulības noslēgša-

nas veidu mēdz apzīmēt ar terminu: "Civillaulība", bet otro - "baznīcas laulība". Kuŗam no viņiem, kā labākam un pareizākam, dodama priekšrocība, par to valda lielas domstarpības, kādēļ par viena vai otra laulības noslēgšanas veida ievēšanu jeb paturēšanu likumdošanas iestādēs ir notikušas daudzas sīvas cīņas starp to aizstāvjiem. Lai varētu gūt objektīvu spriedumu šinī jautājumā, tad nepieciešami kaut īsumā apskatīt katra atsevišķā veida vēsturisko attīstības gaitu un arī tos faktorus, kuŗi ir veicinājuši viņu izcelšanos un turpmāko eksistenci.

Vispirms es pakavēšos pie baznīcas laulības. Ja mēs ieskatamies svētos rakstos, tad redzam, ka nedz Kristus, nedz viņa apustuļi nav norādījuši kādu nebūt noteiktu veidu priekš iestāšanās laulībā, kādēļ pastāvošā baznīcas laulības noslēgšanas kārtība ir ieviesta no turpmākiem kristīgās ticības priekšstāvjiem. Professors Suvorovs, būdams tādas kārtības karsts aizstāvis, viņas nepieciešamību motivē sekoši: „Но если уже в дохристианские времена человек призывает богов к участию в этом важнейшем событии в его жизни, то конечно им и возможно им было, чтобы христианские браки оставались без религиозного освящения и без церковного благословения, при том высоком идеальном значении, которое придано было брачному союзу в христианстве ?” (Проф. Н.С. Суворов, О гражданском браке, 1887. г. стр. 11.)

Tā tad baznīcas laulības nepieciešamība tiek pamatota uz senču ierašām par dievu aicināšanu piedalīties pie šī svarīgā notikuma cilvēka dzīvē.

Ari jēdziens par laulību kā sakramentu nav no Jezus Kristus dots, bet tas ir vēlāku baznīcas filozofu atradums, uz ko norāda nopietnās domstarpības šinī jautājumā starp atsevišķām ticībām, tā piem. grieķu - katoļi šo sakramentu redz garīdznieka izpildamā darbībā pie laulāšanas, turpretīm Romas - katoļi atzīst ka laulība kļūst sakraments ne caur garīgo ceremoniju, bet ka viņa ir tāda (sakraments) jau pēc pašas savas būtības, kā uz mīlestības dibināta divu personu savienība, kuŗa izbeidzama tikai ar nāvi; ev.-luterticīgo un reformēt baznīcas priekšstāvji savukārt laulību par sakramentu nemaz neuzskata, atzīstot to par pilnīgi laicīgu institūtu.

Vēsturiski šo ticību starpā novērojama uzskatu dažādība ari jautājumā par garīgā rituāla nepieciešamību pie laulības noslēgšanas. Kā zināms Austrumos tāda prasība, kā obligatoriska, tika ieviesta, zem baznīcas iespaida un pēdējās interesēs, jau ar 893.gada likumu. Rietumos šinī gadu simtenī ir sastopami vēl pretēji baznīcas priekšstāvju uzskati minētā jautājumā. Kā pierādījumu tam var pie-

vest sekošu vēsturisku notikumu: 9. gadu simtenī bulgāri, pēc kristīgās ticības pieņemšanas, griezās pie Romas pāvesta ar jautājumu, kādā kārtā nepieciešami noslēgt laulību? Pāvests savā atbildē vispirms pastāstīja kāda kārtība šinī ziņā novērojama pie romiešiem un proti: sākumā - saderināšanās, kurai seko rakstiska kontrakta sastādīšana, pēc kam Dieva svētības pieņemšana ar sekojošu kroņu uzlikšanu pie izešanas no baznīcas. Tālāk pāvests savā atbildē saka, ka visas šīs laulības noslēgšanas ceremonijas nav uzskatāmas par tādām, kuŗu neievērošana no religiozā viedokļa būtu grēks. Par galveno pāvests atzīst laulāto vienošanos uz kopdzīvi, bez kuŗas, pat arī visu laulības ceremoniju izpildīšanas gadījumā, laulība nevar nodibināties (*Проф. Н. С. Суворов, О гражданском браке, 1887 г. стр. 19. и 20.*) Šie pāvesta izteiktie uzskati ilgu laiku bij par vadošiem priekš visu Rietum-Eiropas tautu kristīgiem, un tikai Tridentes koncils 1563. gadā ievēd kā obligatorisku garīgo rituālu pie laulības noslēgšanas. Tā tad bij jāpauzēt vairāk kā XV gadu simteņiem pirms Rietum-Eiropā nodibinājās tagadējais baznīcas laulības veids. Paceļas jautājums, kādi tad bij tie iemesli, kuŗu dēļ tika ieviesta baznīcas laulība? Par tādiem uzskatāmi: 1) jau pastāvošās toreizējās laulības ceremonijas ar garīdznieku svētību, 2) toreizējās civilstāvokļa aktu registrācijas haotiskais

stāvoklis un 3) baznīcas priekšstāvju, kā vairāk izglītotu, lielākā piemērotība šādas registrācijas vešanai, nekā toreizējie mazizglītotie valsts ierēdņi. Maldīgi tomēr būtu bijis domāt, ka baznīcas tēvi būtu labprātīgi šādu darbu uzņēmušies aiz kristīgās cilvēku mīlestības. Tam ir meklējams dziļāks pamats un proti: kā izglītoti cilvēki, baznīcas priekšstāvji ļoti labi saprata laulības lielo nozīmi cilvēka dzīvē un līdz ar to viņi apzinājās to lielo iespaidu, kādu var iegūt par cilvēci, pārņemot laulības institūtu savā vienīgā aizbīlnībā, pie kam, protams, materiālā ziņā no obligatoriskās baznīcas laulības ieviešanas bij sagaidāms, savukārt, jauns drošu ienākumu avots. Pēc manas pieredzes minētie varas un materialo ienākumu faktori arī uzskatāmi par galveniem, patiesiem iemesliem baznīcas tēvu cīņai dēļ obligatoriskā garīgā rituāla ieviešanas laulības noslēgšanai. Itin dabīgi, ka pēc savas uzvaras sasniegšanas baznīcas priekšstāvju nākošais cīņas lozungs bij uzturēt status quo.

Turpmāk es gribu pāriet pie baznīcas laulības negatīvās puses tūvākas apskatīšanas. Austrumos līdz ar obligatoriskās baznīcas laulības ieviešanu bij novērojama šāda nepieļaujama parādība: sakarā ar to, ka viss smaguma punkts laulības noslēgšanai tika pārnesta uz garīgo rituālu, bieži vien, līgavas un līgavaiņa piekrišanas nozīme līdzinājās

nullei, caur ko radās iespējamība noslēgt piespiedu laulības, kādas diezgan bieži tiešām arī bij sastopamas Bīcanti un Krievijā līdz Petera Lielā valdīšanas laikam.

Ne mazums ļauna cilvēcei ir nodarīts caur to, ka katra domstarpība, kas radās kā atsevišķu garīdznieku starpā, tā arī starp dažādām ticībām un sektēm, tūlīt atsaucās arī uz laulātiem. Bez tam garīdzniecība bieži bez nekādas vajadzības apgrūtināja laulības noslēgšanu, pārvēršot to par cīņas ieroci un nepielaižot nepaklausīgos pie laulības "sakramenta".

Valstīs, kur tiek pielaista laulības šķiršana un tā atrodās laicīgo tiesu iestāžu rokās, religiozi cilvēki, caur baznīcas laulību, tiek novesti pie nenolīdzināmām pretrunām laulības esamības jautājumā. Kā pierādījumu es ņemšu sekošu piemēru: divi dievticīgi cilvēki - viens katolis, otrs luterāns noslēdz pie garīdznieka savā starpā laulību; pēc kāda laika šī laulība, uz luterticīgā laulātā lūguma pamata, no tiesas tiek šķirta; priekš luterticīgā līdz ar tiesas sprieduma spēkā stāšanos laulība būs izbeigusies, turpretim - katolticīgais, saskaņā ar kanoniskiem likumiem, skaitīsies arī turpmāk par sastāvošu likumīgā laulībā, kādēļ viņam pilnīgi neiespējami būs noslēgt jaunu baznīcas laulību, kaut gan laicīgie likumi to darīt atļauj.

Man liekas, ka no patiesi religioza cilvēka redzes vie-

dokļa baznīcas laulības pastāvēšana ir atzīstama par nevēlamu parādību. Sacītā pierādīšanai es īsumā pakavēšos pie religiozas personas dažiem vispārējiem uzskatiem. Priekš patiesi kristīga cilvēka pastāv divas varas: laicīgā - virs zemes, bet Dieva vara - debesīs, pie kam, saskaņā ar svētiem rakstiem, pirmā visā pilnībā ir padota pēdējai. Garīdznieki priekš šāda cilvēka ir suverenās, Dieva, varas priekšstāvji virs zemes. Līdzīgi laicīgās varas priekšstāvjiem, kurš laulāšanu izdara likuma vārdā uz notikusās vienošanās pamata, garīdznieks līgavu un līgavaini savieno ar laulības saitēm Dieva vārdā, pasludinot: "Ko Dievs ir savienojis, to nevienam cilvēkam nebūs šķirt." Tagad es ņemšu sekošu piemēru: garīdznieks, saskaņā ar saviem kanoniskiem likumiem, savieno Dieva vārdā divas personas ar laulības saitēm, bet pie laulības noslēgšanas nav ticis ievērots kāds svarīgs no laicīgās varas izdots noteikums, kādēļ laicīgā tiesa, uz attiecīgās personas ierosinājumu, šo laulību atzīst par spēkā neesošu. Paceļas jautājums, kā nu šinī gadījumā patiesi dievticīgs cilvēks lai skatās uz laulības esamību? Laulība tak ir noslēgta saskaņā ar suverenās (Dieva) varas noteikumiem, kādēļ no šīs puses tā jāatzīst par likumīgu, bet tā kā zemākā vara nevar anulēt no augstākās varas izdarīto darbību, tad, protams, tā jāuzskata arī par turpmāk pastāvošu. Ja nu šāds cilvēks gribētu rēķinā-

ties ar laicīgās tiesas spriedumu, ko darīt viņu spiedis dzīves īstenība, tad viņam tas nav iespējams bez Dieva pazemošanas, kas tak nenoliedzami notiek, ja Dieva vārdā izdarīto salaulāšanu atzīst par spēkā neesošu. Zināma Dieva zaimošana saskatāma arī tanī apstākļī, ka no zemākās (laicīgās) varas tiek doti priekšraksti augstākai (Dieva) varai, par kādiem uzskatami no laicīgās varas izdotie noteikumi, kuŗi garīdzniekiem abligatoriski ir jāievēro, izdarot laulāšanu Dieva vārdā. Nevar būt šaubu, ka patiesi dievticīga cilvēka objektīvi uzskati nevar samierināties ar tādu kārtību, kuŗas pastāvēšanā vien jau izpaužās Dieva zaimošana, nerunājot nemaz par Dieva vārdā izdarītās darbības anulēšanu no laicīgās varas.

Kāda tad nu varētu būt izeja priekš dievticīga cilvēka no minētā nevēlamā stāvokļa ? Atbildi uz šo jautājumu var atrast no Jēzus Kristus izteiktā principā: "Dodiet Dievam, kas Dievam pienākās un ķeizaram, kas-ķeizaram". Laulība, kā juridisks institūts, uzskatāma par tīri laicīgu lietu, kuŗas esamībai ir nozīme vienīgi cilvēka laicīgās dzīves interesēs, kādēļ arī Romas katoļu baznīca, kuŗa principā neatzīst laulības šķiršanu, par izbeigušos to uzskata līdz ar kāda laulāta nāvi. Kā šādai, tīri laicīgās dzīves, parādībai laulībai nevar būt nekā kopēja ar augstākiem kristīgās baznīcas mērķiem un līdz ar to viņas nodibināšanās un

izbēgšanās nav stādama atkarībā no kanoniskiem, bet gan regulējama pēc laicīgās varas izdotiem likumiem. Pieejot no šāda viedokļa pie laulības jautājuma, jānāk pie slēdziena, ka religiozā momentam pie laulības noslēgšanas ir tikai Dieva svētības saņemšanas nozīme, sakarā ar cilvēka ieiešanu jaunā dzīves posmā. Tādu nozīmi garīgam rituālam piešķir arī kristīgās baznīcas priekšstāvji pirms 893. gada likuma izdošanas, resp. līdz obligatoriskai baznīcas laulības ieviešanai.

Pie laulības noslēgšanas izšķirami trīs momenti. Pirmais no viņiem - pastāvošās starp līgavu un līgavaini savstarpējās mīlas saites, ko var uzskatīt par pamatelementu laulības nodibināšanai, jo bez šādām mīlas saitēm nav tikumiska un morāliska pamata nākošai laulības kopdzīvei. No otras puses - līdz ar laulības noslēgšanu pašos pamatos mainās laulāto tiesiskais stāvoklis ar viņu jauniem: vīra un sievas statusiem. Šis būs juridiskais moments. Nenoliedzami, ka priekš dievticīga cilvēka šeit krīt no svara arī reliģiozais moments un proti: Dieva svētības iegūšana pie iestāšanās jaunajā dzīves posmā. Saprotot šo reliģiozo momentu pēdējā un līdz ar to arī patiesā nozīmē un nesajaucot viņu ar juridisko momentu, atrodams laulības problēmas pareizs atrisinājums no patiesi dievticīga cilvēka objektīvā redzes viedokļa. Laulība, kā tīri laicīgs institūts, noslē-

dzama vienīgi pie laicīgās varas priekšstāvja, caur to izpaliktu pēdējās priekšraksti Dieva varai un nebūtu sastopama Dieva vārdā izdarītās darbības anulēšana, kas nāk priekšā pie tagad pastāvošās baznīcas laulības, sakarā ar pēdējās atzīšanu par spēkā neesošu vai šķiršanu. Tā tad, konzekventi izšķirot juridisko un religisko momentu, tiktu sasniegts laulības jautājumā no Jēzus Kristus uzstādītais princips: "Dodiet Dievam, kas Dievam pienākās un ķeizaram, kas - ķeizaram" un līdz ar to dievticīgam cilvēkam nenāktos sastapties ar Dieva zaimošanu, kāda nāk priekšā pie pastāvošās baznīcas laulības kārtības.

Tālāk es gribu pāriet pie pastāvošās civillaulības apskatīšanas. Šāds laulības apzīmējums stāv sakarā ar to, ka laulāšana šīnī gadījumā tiek izdarīta nevis no garīdznieka, bet gan no attiecīga valsts ierēdņa. Vispirms tāda kārtība tika ieviesta Holandē - 16.gadu simtenī, kā izeja no nepatīkamā un neērtā stāvokļa, kāds tur radās sakarā ar notikušām sīvām cīņām atsevišķu ticību un dažādu reliģiozu sektu starpā. XVII.gadu simtenī šis laulības noslēgšanas veids parādās arī Anglijā, kur ar 1653.gadā izdoto likumu tiek ieviesta civillaulība, bet tikai jau kā obligatoriska visiem, tad kad Holandē tāda pastāvēja tikai priekš dessindentiem un katoļiem. Līdz ar Stuartu restaurāciju minētais Kromvela likums tika atcelts, un tagad Ang-

lijā, saskaņā ar 1836.g.likumu, laulību var noslēgt pēc brīvas izvēles: vai nu pie garīdznieka, vai arī pie valsts ierēdņa - Superintendent Registrar's Office.

Nākošā valsts, kura ieveda civillaulību bij Francijā. Vispirms tur ar Ludviga XVI likumu - 1787. gadā civillaulība tika ieviesta fakultatīvā veidā priekš protestantiem, kuriem bij atļauts noslēgt laulību: vai nu pie katoļu garīdznieka jeb arī pie attiecīgā tiesneša. Lielās franču revolūcijas laikā ar 1792.gada dekretu tiek ieviesta obligatoriskā civillaulība. Saskaņā ar minēto dekretu, laulība vairs nevarēja tikt noslēgta pie garīdznieka, bet tādā aktam obligatoriski bij jānotiek pie valsts ierēdņa - mera, jo tikai pēdējā gadījumā notikušam laulības aktam varēja būt no valsts garantētās juridiskās sekas. Pēc 10 gadiem, 1792.gada dekrets tika uzņemts Napoleona civilkodeksā ar vienu, ne visai svarīgu, jaunievedumu. Revolucionārais likums attiecībā uz garīgo rituālu pie laulības noslēgšanas itin nekā nenosaka, pilnīgi ignorējot to, kādēļ religiozi cilvēki tādu varēja izpildīt kā pirms, tā arī pēc laulības noslēgšanas, atkarībā vienīgi no viņu pašu brīvās gribas. Turpretī, Napoleona kodeksā ir paredzēts kā strikts noteikums, ka garīgais rituāls var tikt izdarīts vienīgi pēc tam, kad laulība jau ir noslēgta pie mera. Līdz ar to garīdzniekiem, kuri izpilda garīgo laulības rituālu ir uzdots

iepriekš pārlicināties: vai juridiskais laulības noslēgšanas akts jau ir noticis, pretējā gadījumā - draud attiecīgs sods. Šāda kārtība Francijā palikusi līdz šim laikam.

No Francijas obligatoriskā civillaulība izplatas pārējās valstīs, kur tiek ieviests Napoleona civilkodeks. Tagad tāda pastāv arī vēl: Beļģijā, Holandē, Vācijā, Ungarijā, Šveicē, Itālijā. Visās šinīs valstīs varbūtēji izpildāmam garīgam rituālam nav nekādu juridisku sekas.

Zviedrijā, Somijā, Igaunijā, Norvegijā, Anglijā, Austrijā, Čekoslovākijā, Amerikā pastāv fakultatīva civillaulība, pie kuras laulāšana ar vienādām juridiskām sekām var tikt izdarīta vai nu no garīdznieka, jeb arī attiecīga valsts ierēdņa. Šinī ziņā izšķirami savukārt divi veidi: pirmais - fakultatīvā civillaulība tīrā veidā, kad no garīdznieka tiek izpildīta visa darbība, kāda attiecās uz laulības noslēgšanu, kā piem. ar iepriekšēja izsludināšana un noslēgtās laulības registrēšana; otrs veids ir kaut kas vidējs starp pirmo un obligatorisko civillaulību, jo garīdzniekam ir tiesība izdarīt vienīgi laulāšanas aktu, bet izsludināšana un noslēgtās laulības registrācija tiek izdarīta valsts iestādē.

Pie mums, Latvijā, ar 1921. gada likumu tika ieviests pēdējais fakultatīvās civillaulības veids, bet, saskaņā ar 1928. gadā izdotiem laulības likuma grozījumiem un papildinājumiem, ir pāriets uz fakultatīvo civillaulību tīrā vei-

dā. Paceļas jautājums, vai pie 1921.gada likuma bij nepieciešami kādi grozījumi attiecībā uz laulības noslēgšanas kārtību, un ja tādi bij vēlami, tad kādā virzienā? No jau iepriekš sacītā skaidri bij redzams, ka laulības noslēgšana pie garīdznieka nav attaisnojama nedz vēsturiski, nedz arī faktiski, izejot no pātiesi dievticīga cilvēka redzes viedokļa. Vēl mazāk pamata tādas kārtības pastāvēšanai pie mums, kur nospiedošais iedzīvotāju vairākums ir ev-luterticīgi, priekš kuŗiem laulība nav sakraments.

Kā vispār zinams, šis ticības nodibinātājs, Mārtiņš Luters, uz laulību skatījās, kā tīri laicīgu lietu, kuŗai neesot nekā kopēja ar baznīcu, kādēļ laulības noslēgšana un šķiršana arī esot izdarāma valsts iestādēs. Sacīto iemeslu dēļ priekš mūsu ev.-luterticīgiem pilsoņiem laulības noslēgšanai pie garīdznieka ir vienīgi Dieva svētības saņemšanas un tautā ieviesušās ierašas nozīme, pie kam pēdējā ir radusies sakarā ar agrāko obligatorisko baznīcas laulību.

Nevar būt šaubu, ka laulībai, kā juridiskam aktam, ir liela nozīme priekš visas civiltiesiskās sabiedrības, kādēļ pēdējās interesēs ir, lai pie laulības noslēgšanas tiktu stingri ievēroti visi likumā paredzētie noteikumi, kas tiek nesalīdzināmi vairāk garantēti, ja laulības noslēgšana notiek pie valsts ierēdņa, nekā ja tāda darbība tiek izdarīta pie kāda mazizglītota, religioza sektes priekš-

stāvja. Pēdējā ziņā stāvoklis kļuvis vēl ļaunāks, kad tiks izvesta dzīvē no mūsu Satversmes Sapulces pieņemtā pārejas formula par baznīcas atdalīšanu no valsts, jo līdz ar to tak atkritīs valsts kontroles iespējamība par dažādu ticību un religiozu sektu darbību, sakarā ar ko sagaidāma straujāka jaunu sektu rašanās. Par garīdzniekiem tādās sektēs bieži vien būs tādas personas, kuras pēc sava moraliskā, tikumiskā un kulturālā līmeņa nepavisam nebūs piemērotas priekš tik svarīgas sabiedriskas funkcijas izpildīšanas, kā laulāšana. Bez tam sektantizms, kā tāds, jāatzīst vispār par nenormālu parādību sabiedriskā dzīvē. Sektanti visi ir fanātiķi, kādēļ viņi uzskatāmi zināmā mērā par psihiskā slimiem un šādām personām tiek uzticēta juridiska akta radīšana ar svarīgu sabiedrisku nozīmi.

1921.gada likumā par laulību bija paredzēts, ka garīdznieks var izdarīt tikai laulāšanas ceremoniju, turpretim izsludināšanai katrā ziņā jānotiek dzimtssarakstu nodaļā. Tāpat laulības registrācijai bija jānotiek dzimtssarakstu nodaļā. Vietējais garīdznieks varēja tad stāties pie laulāšanas, kad tie, kas vēlās laulāties, atnes izsludināšanas apliecību no dzimtssarakstu nodaļas. Pēc laulības noslēgšanas jāiesniedz 7 dienu laikā dzimtssarakstu nodaļā paziņojums par noslēgto laulību. Tā tad iesākumā un beigās

bet pie ev.-luterāņu, reformēta, Romas katoļu, laulība

bij saistīta ar dzimtssarakstu nodaļu.

Kā gala mērķis priekš laulības problēmas atrisināšanas no Satversmes Sapulces tika tomēr uzstādīts - obligatoriska civillaulība un pieņemtā kārtība šinī ziņā no vairākuma tika motivēta ar to, ka neesot vēlami no obligatoriskās baznīcas laulības tulīņ pāriet uz obligatorisku civillaulību, bet tas esot izdarāms pakāpeniski, vispirms ievēdot fakultatīvo civillaulību, jo šāda attīstības gaita esot novērojama šinī jautājumā arī pārējās Vakar-Eiropas valstīs. Pēc 7.gadiem tomēr nācās piedzīvot pavisam pretējo un proti: likumdevēja attālināšanos no obligatoriskās civillaulības. Vai tad tiešām šinī laikā būtu noskaidrojies, ka pēdējā mums būtu nevēlama? Jāsaka, ka par kaut ko tamlīdzīgu varēja būt runa vienīgi no garīdzniecības redzes viedokļa, sakarā ar baznīcas tēvu vispārējā iespaida mazināšanos tautas masās un viņu materiālās labklājības pasliktināšanos. Lai to novērstu, tad tika darīts viss iespējamais, līdz beidzot garīdzniecībai, sakarā ar politiskām kombinācijām pie valdības sastādīšanas, izdevās panākt laulības likuma grozījumu sev labvēlīgā garā. Likums par laulību tika papildināts ar jaunu 23¹. pantu, kurš nosaka, ka 12 - 23.p.p. nosacījumi (attiecas uz laulības uzsludināšanas kārtību dzimtssarakstu nodaļā) nav piemērojami gadījumos, ja laulājamie pieder pie ev.-luterāņu, reformēto, Romas katoļu, pareizticī-

go (grieķu katoļu), vecticībnieku, anglikāņu, biskāpu - metodistu vai Mozus ticīgo konfesijas un vēlās salaulāties pie savas konfesijas garidznieka. Šādos gadījumos izsludināšana pēc attiecīgas konfesijas noteikumiem uzskatama par pietiekošu. Tā kā arī noslēgtās laulības registrēšana tiek izdarīta no garidzniekiem, tad laulības noslēgšanas ceremonija tagad no iesākuma līdz beigām izdarāma vienīgi pie garidznieka. Sakarā ar šiem grozījumiem daudz lielākā mērā, nekā tas bija agrāk, pie laulības noslēgšanas tiek sajaukti divi momenti: juridiskais un reliģiozais, kādēļ pareizas laulības problēmas atrisināšanas ziņā mēs esam tikai zaudējuši. Pārgrozījumi 1921. gada likumā par laulību tiešam bija vēlami, bet gan vienīgi - obligatoriskas civil-laulības ieviešanas nozīmē.

Īpatnējs laulības noslēgšanas veids pastāv Rumānijā, kur obligatoriskā civil-laulība papildināta ar obligatorisku laulāšanu baznīcā. Šinī valstī laulības noslēgšanas aktu iesāk valsts ierēdnis, bet nobeidz garidznieks.

Polijā laulības noslēgšanai vispārīgi jānotiek pie garidznieka un civil-laulība tiek pielaista tikai izņēmuma gadījumos, kā piem. ja garidznieki atsakās izdarīt laulāšanu, jeb arī ja laulājamie nepieder ne pie vienas ticības.

6. Pirms laulāšanas jānotiek izsludināšanai, kurā tiek izdarīta: vai nu attiecīgā valsts iestādē, jeb arī no ga-

ridznieka, atkarībā no laulības noslēgšanas veida. Izsludināšanas laikā ieinteresētām personām ir tiesība celt savus iebildumus pret laulības noslēgšanu. Mūsu likums par laulību neparedz tās noslēgšanas iespējamību bez iepriekšējas izsludināšanas. Vienīgi steidzamos, gadījumos, raugoties pēc lietas apstākļiem, vietējam mērtiesnesim ir tiesība saīsināt izsludināšanas laiku pēc saviem ieskatiem. Turpretīm, pēc vācu civilkodeksa 1316.p. izsludināšana var izpalikt, sakarā ar kāda laulājamā grūtu slimību, kuŗa neatļauj atlikt laulības noslēgšanu. Šveices civilkodeksa 115.p.p. šinī ziņā iet vēl tālāk un pielaiž laulības noslēgšanu bez iepriekšējas izsludināšanas netikai slimības, bet arī citos gadījumos, kad ir iemesls baidīties par laulības noslēgšanas iespējamību, ievērojot likumā paredzētos termiņus, pie kam slimības gadījumā netiek prasīts tās grūts stāvoklis.

7. Pie laulāšanas nepieciešama līgavas un līgavaiņa personīga klātbūtnē. Cilvēka personības interesēs tomēr būtu vēlams, lai sevišķu apstākļu gadījumos, ka piem. kara, epidēmiju un citos, kad laulājamo personīga klātbūtne neiespējama, būtu atļauts laulību noslēgt arī līgavas vai līgavaiņa nostbūtnē, pēc attiecīgas pilnvaras.

Izņēmuma parādība šinī ziņā novērojama Ķīnā, pēc kuŗas likumiem laulības līgums tiek noslēgts ne starp līgavaini un līgavu, bet starp viņu ģimenēm (ģimeņu galvām), pie

kam pirmo piekrišana laulībai nemaz nav vajadzīga. Izņēmums likumā ir paredzēts vienīgi priekš līgavaiņa, kad tas atrodās dienesta vai veikālu izbraukumā, kuŗš izslēdz gimenes galvas piedalīšanās iespējamību. Šādos gadījumos līgavainim laulību iespējams noslēgt pilnīgi patstāvīgi. Ģimenes visuvarenība šinī jautājumā ir gājusi pat tik tālu, ka bija nodibinājies paradums - saderināt vēl nepiedzimušus bērnus; tagad tas ar likumu gan ir aizliegts. Sākot no 1918.g., saskaņā ar Peķinas augstākās tiesas spriedumiem, par kontragentiem pie laulības līguma sāka uzskatīt jau pašus laulātos, bet attiecīgu ģimenes priekšstāvju piekrišana laulības aktam arī no augstākās tiesas tiek atzīta par nepieciešamu, pretējā gadījumā var tikt iesniegta prasība dēļ laulības atzīšanas par spēkā neesošu. Ķīnas likumi neparedz nedz baznīcas nedz civillaulības veidu, bet laulības noslēgšanas rituāls tiek regulēts pēc pastāvošām ierašām.

8. Priekš iestāšanās laulībā nepieciešams zināms fizisks un psihisks veselīgums. Garā vājiem un slimiem ar veneriskām slimībām lipīgā stadijā, aizliegts iestāties laulībā (lik. par laul.4.p.). Šveices civilkodeksa 97.p.psihisko veselīgumu saprot šī vārda plašā nozīmē, nosakot, ka laulību var noslēgt tikai personas, kuŗas ir spējīgas patstāvīgi spriest un kategoriski aizliedzot iestāties laulībā slimiem ar psihisku sabrukumu; par fizisko veselīgumu

runā 125.p., pēc kuŗa par pamatu notikuŗās ļaulības apstrīdēŗšanai var būt katra, no otra noslēpta, slimība, kuŗa var nopietni apdraudēt prasītāja vai viņa pēcnācēju veselību.

II. Noteikumi, kuŗi izslēdz ļaulības nodibināŗšanos starp zināmām personām ir ŗādi:

I. Jau no seniem laikiem par ŗķērsli ļaulībai var būt radniecība. Sociologi un naturalisti asinsradnieku ļaulības aizliegumu cenŗās izskaidrot ar to, ka dzimāmu kopdzīve starp tūviem radiniekiem esot pret dabīga un novedot pie rāsas izdzimuma. Par cik ŗādām apgalvojumam tieŗam ir reāls pamats, tas vēl neapŗaubami līdz ŗim nav pierādīts. Tāds aizliegums tomēr visos kulturtautu kodeksos ir sastopams un pilnīgi saskan ar civilizētās sabiedrības etiskiem un citiem uzskatiem. Bez asinsradniecības par ŗķērsli ļaulībai var būt arī svainība un civilā radniecība, kāda rodas ar adoptāciju.

2. Līdz pilngadības sasniegŗšanai priekŗ iestāŗšanās ļaulībā nepiecieŗama vecāku vai aizbildņu atļauja. Ja vecāki vai aizbildņi liedzas dot atļauju bez dibinātiem iemesliem, tad tādu var dot attiecīgā aizbildniecības iestāde, pēc aizbildņu iecelŗšanas vai vecāku dzīves vietas (lik.par ļaul.3.p.). Vecuma cenzs līdz kuŗam tāda atļauja var būt nepiecieŗama atseviŗķās valstīs ir noteikts daŗāds, kā

piem. Japānā: vīriešiem līdz 30 gadu, bet sievietēm - 25 gadiem.

3. Par šķērsli laulībai var būt arī rāsas dažādība, kas paredzēts Kalifornijas civilkodeksa 60.p., pēc kura visas balto cilvēku laulības ar nēģeriem, mongoļiem vai mulatiem ir nelikumīgas un neesošas.

4. Vācijā, ja laulība ir šķirta tās pārkāpuma dēļ, tad vainīgam šķirtenim (nei) ir aizliegts iestāties laulībā ar to personu, kuras līdzdalība neatļautos intimos sakaros tiesas spriedumā ir atzīta par pamatu laulības šķiršanai. Atkāpšanās no šī noteikuma tomēr var tikt atļauta (B.G.B. § 1312). Bez tam, saskaņā ar B.G.B. § 1316 personām sastāvošām civilā vai karadienestā, ir aizliegts iestāties laulībā bez attiecīgas priekšniecības atļaujas, ja tādas nepieciešamība paredzēta vietējos likumos. Līdzīgs aizliegums, starp citu, sastopams arī Krievijas likumu kopojuma 10.sējuma I.daļas 9.pantā.

Pirmais noteikums - par aizliegumu šķirteniem (nei) iestāties laulībā atrodams vēl Code civil 298.pantā, pie kam Versaļas tiesa atrod, ka tāds aizliegums esot ieviest sabiedriskās tikumības interesēs un arī dēļ vēlēšanās dot gandarījumu otrā laulātā apvainotām jūtām, sakarā ar notiešo laulības pārkāpšanu.

LAULĪBAS ŠĶIRŠANA.

Jēdziens.

Laulības, kā līguma, kas tiek noslēgts uz visu mūžu dabīgais izbeigšanās veids ir kāda laulātā nāve. Tomēr, arī laulātiem dzīviem esot, ir iespējams saraut laulības juridiskās saites - šķiršanas ceļā. Zem šķiršanas jāsaprot likumīgi pastāvošas laulības izbeigšana likumā norādīto iemeslu iestāšanās gadījumā un noteiktā kārtībā.

Vēsturisks pārskats.

Senatnē, kad laulība tika nodibināta caur sievas nolau-pīšanu, pirkšanu un viņas iegūšanu noilguma ceļā, laulības izbeigšanas tiesība piederēja vienīgi vīram, kurš šo jautājumu varēja izšķirt pēc saviem brīviem ieskatiem, neizprasot priekš tam ne no viena kaut kādu atļauju. Sievai šinī ziņā nebija nekādu tiesību. Tādā veidā laulības šķiršana sastopama pie seniem ēbrejiem, romiešiem, germaniem. Arī pēdējo ģimene, tāpat kā pie seniem romiešiem, bija dibināta uz vīra vienpusējas varas pamatiem. No šīs savas varas vīrs varēja katrā laikā atteikties, bez kaut kādas citas varas piekrišanas tādai viņa rīcībai. Saprotams, ka laulības izbeigšana no vīra bez dibināta iemesla, tika uzskatīta kā

apvainojums priekš sievas un viņas radniekiem, kādēļ tādai vīra rīcībai varēja sekot atriebība (Fehde) no sievas radnieku puses, bet pati laulība tomēr izbeidzās.

Turpmāk līdz ar sievietes pastāvīgāka vispārēja stāvokļa izcīnīšanu, laulības izbeigšana kļuva par laulāto abpusēju tiesību. Senā Romā tas sastopams jau pie *m a t r i - m o n i u m s i n e m a n u*. Kā zinams, pēdējā izbeidzās uz vienkāršu vīra vai sievas vēlēšanos - izbeigt laulības kopdzīvi, pie kam kaut kāda sankcija no valsts varas minētam aktam nepavisam nebij vajadzīga. Šāda brīvība laulības šķiršanas jautājumā pastāvēja līdz baznīcas aizbildnības laikmetam par laulības institūtu.

Kristīgā baznīca visur iestājās pret minēto brīvību, cenšoties panākt: ja ne pilnīgas laulāto šķiršanās aizliegšanu, tad vismaz tās ierobežošanu. Uz pēdējā viedokļa nostājās kristīgā baznīca austrumos, pielaižot šķiršanos, kā laulības pārkāpuma, tā arī citos gadījumos. Turpretīm, rietumos baznīca pasludināja laulību par pilnīgi nešķiramu, pielaižot izņēmuma gadījumā vienīgi laulāto atšķiršanu - *s e p a r a t i o q u o d m e n s a m e t t h o r u m*, kas nozīmē laulāto atšķirtu dzīvi, bez tiesības iestāties jaunā laulībā. Šie baznīcas uzskati šķiršanas jautājumā galīgā veidā tika sankcionēti no Tridentes koncila XVI gadsimtenī, pēc kam priekš katoļiem viņi negrozīti ir uz-

glabājušies līdz šim laikam.

Sākot ar reformācijas laikmetu, starp kristīgās baznīcas priekšstāvjiem rodas jauns novirziens ne tikai par šķiršanu, bet arī par laulību vispār. Protestanti, noraidot uzskatus par laulību kā sakramentu, atzina to par tīri juridisku institūtu, kurš regulējams vienīgi pēc laicīgās varas izdotiem likumiem. Nenoliedzami, ka protestantizms ar saviem jaunājiem uzskatiem par laulību lielā mērā veicināja laulības šķiršanas iespējamības attīstību atsevišķu valšņu likumos. Tomēr šī jautājuma pareizs atrisinājums iesākās tikai līdz ar laulības izņemšanu no baznīcas vienīgās aizbildnības, t. i. ar valsts iespaida perioda iestāšanos pie laulības institūta regulēšanas. Turpmāko šķiršanas jautājuma attīstības gaitu es apskatīšu kopā ar tagad pastāvošo kārtību atsevišķās valstīs.

Laulības šķiršanas pamati atsevišķu valšņu likumos.

Francijā:

1792.gada revolucionārā likumdošana laulības šķiršanas jautājumā nostājās uz pilnīgi pretējā tam viedoklim, kādu šinī ziņā aizstāvēja katoļu baznīca. Laulības šķiršana pēc 1792.gada 20.septembra dekreta tika pielaista: kā uz laulāto savstarpējās vienošanās pamata, tā arī uz vienas puses vēlēšanos - rakstūtu nevienādības dēļ. Laulāto atšķiršana tika likvidēta, jo tā pavedinot cilvēku uz netikumības ceļa. No

revolucionārās likumdošanas ievestai pilnīgai laulības šķiršanas brīvībai un abu laulāto vienādām tiesībām šinī jautājumā, tomēr nebij lemts ilgi pastāvēt. Līdz ar Napoleona civilkodeksa ieviešanu iesākās reakcija: laulības šķiršana uz vienas puses vēlēšanos tiek atcelta, kā pretīm runājoša līguma jēdziena būtībai, bet uz abpusēju vienošanos - tiek aprobežota ar dažādām prasībām, kurās nepieciešami ievērot, lai panāktu šķiršanu uz šī pamata. Bez tam kodeksa sastādītāji samazina likumīgo pamatu daudzumu laulības šķiršanai. Tomēr visu vaināgo slavenais 230.pants, kurš nosaka, ka sieva var prasīt šķiršanu vīra neuzticības dēļ tikai tādā gadījumā, ja vīrs liek sievai dzīvot vienā mājā ar savu mīļāko. Turpretīm, uz vīra prasības pamata tiek atļauts laulību šķirt pie katras sievas neuzticības, dēļ šī fakta kā tāda. Tikai pēc 80 gadiem sievai šinī ziņā tika dotas vienlīdzīgas tiesības ar vīru. 1816. gadā, sakarā ar katoļu baznīcas iespaida pieaugšanu, tiek izdots likums, kurš atceļ laulības šķiršanu vispār un ievēd no jauna - *s e p a r a t i o q u o d m e n s a m e t t h o r u m*. Tāds stāvoklis turpinājās gandrīz 70 gadus, jo tikai ar 1884 gada likumu tiek atkal atjaunota laulības šķiršanas iespējamība, un tagad, pēc 1886.g. un 1893.gada likumu papildinājumu izdošanas, tā tiek pielaista: laulības pārkāpšanas, cietsirdīgas apiešanās, smagu apvainojumu (*i n j u r a s g r a v e s*).

un citos gadījumos, starp kuriem tomēr nav atrodama laulāto savstarpējā vienošanās, kā pamats laulības šķiršanai. Saskaņā ar Code civil 258.p. spēkā stājušais tiesas spriedums par šķiršanu divu mēnešu laikā iesniedzams attiecīgam valsts ierēdnim atzīmēšanai civilstāvokļa aktos, pretējā gadījumā šķiršana skaitās par nenotikušu un spēkā neesošu.

Vācijā:

No Francijas revolucionārās likumdošanas uzstādītie laulības šķiršanas brīvības principi tika pārņemti 1794.gadā arī no Prūsijas vispārējām zemes tiesībām ar to vienīgo starpību, ka uz laulāto abpuseju vienošanos šķiršana tiek pielaiستا tikai bezbērnības gadījumā (§ 716) un rakstūru nevienādības vietā - Prūsijas landrechts runā par viena laulātā nepārvarāmu riebumu pret otru, kas padara laulības koptzīvi neiespējamu (§ 718). Pie 1896.gada civilkodeksa sastādīšanas likumdevējs bij spiest rēķināties no vienas puses ar protestantu uzskatiem laulības jautājumā, kuri bij pa-spējuši jau nostiprināties Prūsijas landrechtā un Saksijas civilkodeksā, bet no otras puses - ar stipro katoliskā centra opozīciju Vācijas reichstagā, kādēļ pieņemtie noteikumi par laulības šķiršanu uzskatāmi kā zināms kompromiss starp šiem virzieniem. Šinī kodeksā laulības izbeigšanās uz laulāto abpusejas vienošanās pamata vairs netiek pielaiستا. Partiesību sakot, tagadējais Vācijas civilkodekss nemaz nepa-

tiešā nozīmē, bet runā vienīgi par laulības redz laulības šķiršanu šī vārda neesamību un tās apstrīdēšanas iespējamību attiecīgos gadījumos, pie kam apstrīdētā laulība skaitās par neesošu no paša sākuma (B.G.B. § 1343).

Anglijā

laulības šķiršana ļoti apgrūtināta. Saskaņā ar 1857.gada 28.augusta un 1895.gada likumu, šķiršanu, patiesībā, var prasīt tikai tad, ja otrs laulātais ir pārkāpis laulību, bet visos citos gadījumos iespējama vienīgi laulāto atšķiršana. Pati šķiršanās iespējamība priekš vīriem nostādīta nesalīdzināmi labvēlīgāk, nekā sievietēm. Vīram ir tiesība prasīt šķiršanu jau uz pierādītā sievas neuzticības fakta pamata; turpretim, sieva tādu tiesību iegūst vienīgi tanī gadījumā, ja vīra neuzticība ir savienota vēl: ar divsievību, cietsirdību (gross cruelty), divgadīgu sievas atstāšanu un citiem tamlīdzīgiem gadījumiem.

Šveicē

pastāvošais 1907.gada civilkodekss uzskatāms par vienu no labākiem laulības jautājumu regulēšanai. Viņā ir paredzēta: kā laulības šķiršana, tā arī laulāto atšķiršana uz noteiktu (1 - 3 g.) vai nenoteiktu laiku. Šķiršanu katrs no laulātiem var prasīt, ja otrs ir : 1) pārkāpis laulību (137.p.), 2) smagi apvainojis, cietsirdīgi apgājies vai izdarījis attiecībā uz otru slepkavības mēģinājumu (138.p.), 3) pastrādā-

jis apkaunojošu noziegumu jeb ved tik nepiedienīgu dzīves veidu, ka kopdzīve ar viņu priekš prasītāja ir palikusi neciešama (139.p.), 4) ļaunprātīgi atstājis jeb arī bez nopietniem iemesliem neatgriezās kopejā dzīvoklī; prasība minētos gadījumos gan var tikt iesniegta tikai tad, ja prombūtne ir turpinājusies vismaz divus gadus un vēl nav izbeigusies (140.p.); 5) psihiski saslīmis tādā veidā, ka turpmāka kopdzīve kļūst neiespējama, pie kam ārsti - specialisti, pēc trīsgadīgas slimības ilguma, to atzīst par neārstējamu (141.p.). Bez tam laulība var tikt šķirta arī tanī gadījumā, ja laulāto attiecībās ieviesušās tik dziļas nesaskaņas, kas kopdzīvi padara neciešamu; uz šī pamata prasība dēļ šķiršanas var tikt iesniegta tikai no tā laulātā, kurš nav vainojams pie nesaskaņu izcelšanās. Laulātais, kuram ir tiesība prasīt laulības šķiršanu, var tās vietā pieprasīt laulāto atšķiršanu (143.p.). Tiesa tomēr arī laulības šķiršanas prasības gadījumā var *e x o f i c i o* pasludināt laulāto atšķiršanu, ja ir pamats sagaidīt viņu samierināšanos (146.p.). Pēc likuma atšķiršana izbeidzās: vai nu ar termiņa iestāšanos, vai arī pēc trim gadiem, ja laulātie ir tikuši atšķirti uz nenoteiktu laiku. Pēc atšķiršanas izbeigšanās tiesa nevar atteikties šķirt laulību, ja otrs laulātais atsakās no jauna uzsākt kopdzīvi vai arī ja laulāto atšķiršana nebij notikusi vienīgi prasītāja vainas dēļ (148.p.). Saskaņā

ar 150.p., pasludinot laulības šķiršanu, tiesnesis nosaka laiku, līdz kuram vainīgajam laulātam nav tiesības iestāties jaunā laulībā; šāds termiņš nevar būt mazāks par gadu un ilgāks par diviem gadiem; izņēmums, ja šķiršanai pamatā ir laulības pārkāpums, kādā gadījumā tiesnesis aizliegumu var noteikt līdz trim gadiem.

Latvijā:

Mūsu valsts pirmos pastāvēšanas gados laulības jautājums tika vispārīgi regulēts pēc agrākiem Krievijas likumiem, pēc kuriem laulības šķiršana piekrita garīgām tiesām. Patstāvīgus ceļus šinī ziņā mūsu likumdošana iesāka iet līdz ar 1921.gadu, kad no Satversmes Sapulces tika pieņemts likums par laulību. Šim likumam pamatā ir likti jau agrāk pastāvošie laulības šķiršanas iemesli. Viņi ir tikai papildināti un novērstas agrākās grūtības šķiršanas jautājumā. Kā svarīgākais jaunievedums uzskatāms laulības šķiršanas izņemšana no garīgo tiesu kompetences un tās nodošana civiltiesām, kas jāatzīst par apsveicamu parādību kā no likumības, tā arī no pareizas laulības jautājuma atrisināšanas viedokļa. Tiesa var atzīt laulību par šķirtu tikai likumā paredzētos gadījumos (41.p.). Saskaņā ar mūsu laulības likumu, laulātiem ir tiesība prasīt laulības šķiršanu, ja otrs laulātais:

- 1) pārkāpis laulību, kas tomēr kā šķiršanas iemesls atkrīt, ja laulības pārkāpšana izdarīta ar prasītāja piekriša-

nu vai uz viņa pamudinājumu vai arī jā prasītājs piedēvis (42. p.);

2) apdraud prasītāja dzīvību, sit vai spīdzina viņu (43.p.);

3) Slimo ar ilgstošu, grūti dziedināmu gara vājību vai tādu pašu lipīgu slimību (45.p.);

4) izdarījis cilvēku apkaunojošu noziedzīgu darbu vai ved tik negodīgu vai netiklu dzīvi, ka nevar prasīt laulības kopdzīves turpināšanu ar viņu (46.p.);

5) laulības kopdzīvē ir neauglīgs vai pret prasītāja gribu izvairas no bērnu rašanās (47.p.);

6) fiziski pilnīgi nespējīgs piekopt laulības kopdzīvi, pie kam šī nespējība nac cēlusies no vecuma (47.p.);

7) ļaunprātīgi atstājis prāsītāju, kāda prombūtne ilgst ne mazāk par vienu gadu (44.p.). Bez tam tiesība prasīt laulības šķiršanu pieder tam laulātam, kurš sajūt riebumu pret laulības kopdzīvi ar otru laulāto (48.p.). Minētais laulības šķiršanas pamats atzīstams par stipri kazuistisku, un, kā to rāda statistiskie dāti, mūsu tiesu praksē viņš tiek piemērots ļoti reti: no visām 4 gadu laikā šķirtām laulībām uz to attiecas tikai 7 gadījumi, resp.0,13 % (skat. pielik.Nr.5).

Saskaņā ar likuma par laulību 49.pantu, laulātiem ir tiesība prasīt laulības šķiršanu, ja laulības dzīve ir

tik izārdīta, ka nevar prasīt viņas turpināšanu. Tādā gadījumā laulība šķirama arī neatkarīgi no laulāto vainas. Ja laulības kopdzīves izārdīšanai vainīgs tikai viens no laulātiem, tad tiesība celt prasību pieder tikai otram. Ja vainojamas abas puses vai neviena no tām, tad prasību var celt katrs no laulātiem. Izārdīta laulības dzīve ir izrādījusies par to pamatu laulības šķiršanai, kurš no mūsu tiesu iestādēm praksē visvairāk tiek piemērots. Ja 1926.gadā uz šī pamata šķirto laulību bija tikai 26,4 %, tad, pakāpeniski pieaugot, 1929.gadā tiek sasniegts jau 44,81 % no minētos gados šķirto laulību kopsummas. Pie tādas progresivitātes nevajaga būt nemaz pravietim, lai teiktu, ka jau tuvāko gadu statistika mums sniegs ainu, pēc kuras vairāk kā 50 % laulību būs šķirtas uz 49.panta pamata.

Laulība šķirama vēl uz laulāto abu vēlēšanos (51.p.) un arī tanī gadījumā, ja laulāto atšķirta dzīve nepārtraukti ilgst trīs gadus, kas ir šķiršanas iemesls pats par sevi, neatkarīgi no viena vai otra laulātā vainas (50.p.), jo likumdevējs trīs gadus nepārtraukti ilgstošai laulāto atšķirtai dzīvei piešķir pašai par sevi, neskatoties uz šīs atšķirtās dzīves cēloņiem un iemesliem, tāda fakta nozīmi, kurš rada priekš katra no laulātiem tiesību prasīt laulības šķiršanu.

No sacītā ir redzams, ka atsevišķu valšķu likumdevēji

jautājumā par laulības šķiršanas iemesliem ir nostājušies uz dažādiem viedokļiem, kurš no viņiem būtu bijis tas labākais, to vispārīgi noteikt nav iespējami, jo pie šī jautājuma pareizas atrisināšanas krīt no svarāzdaudz un dažādi faktori, no kuriem pirmā vietā - katras valsts īpatnejie. Izejot no tā viedokļa, ka laulība vispirms pastāv pašu laulāto interesēs, tomēr nav jāšaubās par to, ka nepareizi ir atņemt laulātiem iespēju izbeigt kopdzīvi tad, kad tās turpināšana priekš viņiem ir kļuvusi jau par dzīves ļaunumu. No otras puses nevar piekrist arī pilnīgi pretējam viedoklim, pēc kura laulības izbeigšanās ir nostādīta vienīgi atkarībā no viena atsevišķā laulātā vēlēšanās, kurai nebūtu attiecīga pamata. Pret to vispirms runā jau laulības, kā līguma, jēdziena būtība. Man liekas, ka pareizākais šī jautājuma atrisinājums būtu tāds, ja likumdevējs atļautu pašiem laulātiem, pirms laulības noslēgšanas, zināmā mērā regulēt arī tās izbeigšanos, kā tas mēdz būt pie citu raksturu līgumiem. Ar to laulātiem būtu dota iespēja iepriekš novērst tos varbūtējos nepatīkamos pārdzīvojumus, kādi nāk priekšā, atklājot, pilnīgi svešām personām savas intimākās dzīves noslēpumus.

Noslēgtās laulības pēc vīra vecuma.

Laulības noslēgšanas gads	v e c u m s																				Kopā			
	20 gadiem	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59		60 g. un vecāki	vecums nezināms	
1925	194	272	273	559	1117	1148	1085	929	944	792	744	690	654	556	506	431	1691	961	597	445	254	312	15	15149
1926	238	295	318	710	1228	1339	1132	1045	842	793	678	617	583	587	531	416	1656	951	562	391	212	290	25	15439
1927	210	357	323	696	1252	1412	1359	1095	858	769	702	652	539	507	415	393	1572	874	602	405	239	280	20	15531
1928	206	268	420	552	1179	1551	1344	1304	1133	809	699	666	556	570	455	432	1555	976	581	402	283	303	26	16210
1929	189	273	468	544	1042	1358	1435	1266	1147	873	643	597	550	436	421	363	1377	837	509	353	226	273	23	15203
Kopā	1037	1465	1802	3061	5818	6808	6355	5639	4924	4036	3466	3222	2882	2596	2328	2035	7857	4599	2857	1976	1214	1458	109	77532
%	1,3	1,9	2,3	3,9	7,5	8,8	8,2	7,3	6,4	5,2	4,5	4,2	3,7	3,4	3	2,6	10,1	5,9	3,7	2,5	1,6	1,9	0,1	100

Pielikums № 1.

Noslēgtās laulības pēc sievas vecuma

laulības noslēgšanas gads	18		19		20		21		22		23		24		25		26		27		28		29		30		31		32		33		34		35		40-44		45-49		50-54		55-59		60 g. un vecākas		vidējais vecums		Kopā
	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	40-44	45-49	50-54	55-59	60 g. un vecākas	vidējais vecums	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	40-44	45-49	50-54	55-59	60 g. un vecākas	vidējais vecums	
1925	216	401	649	977	1153	1244	1345	1067	1112	922	816	665	531	549	455	400	310	257	1030	467	251	157	57	72	48	15149																							
1926	284	470	787	983	1215	1288	1279	1256	1015	938	823	686	589	523	436	345	296	298	938	474	236	130	62	42	46	15439																							
1927	307	466	752	1048	1173	1289	1305	1180	1108	1011	853	678	590	492	442	380	323	251	888	467	258	107	58	57	56	15531																							
1928	238	407	699	978	1220	1322	1286	1298	1186	1035	890	735	636	558	425	397	334	349	1023	492	296	150	76	63	67	16210																							
1929	263	422	716	960	1182	1255	1247	1163	1058	909	865	696	650	465	443	353	334	282	949	430	261	134	60	52	54	15203																							
Kopā	1308	2166	3603	4946	5943	6398	6462	5964	5479	4815	4247	3510	2996	2587	2201	1875	1597	1437	4228	2330	1302	678	311	280	269	77532																							
%	1,7	2,8	4,6	6,4	7,7	8,3	8,3	7,7	7,1	6,2	5,5	4,5	3,9	3,3	2,8	2,4	2,1	1,9	6,2	3,	1,7	0,9	0,4	0,3	0,3	100,																							

- 57 -

Pielikums Nr. 2.

Šķirtās laulības pēc nodzīvoto gadu skaita

Laulības šķiršanās gads	Laulībā nodzīvoto gadu skaits											Kopā
	līdz 1. gadam	1-2	2-3	3-4	4-5	5-10	10-15	15-20	20-25	25. gadi un vairāk	gadu skaits nezināms	
1927	40	70	72	77	70	341	182	151	86	79	9	1177
1928	34	80	72	90	98	391	187	153	100	101	4	1310
1929	32	80	69	80	90	411	208	173	112	84	-	1339
Kopā	106	230	213	247	258	1143	577	477	298	264	13	3826
%	2,8	6,0	5,6	6,5	6,7	29,8	15,1	12,5	7,8	6,9	0,3	100.

Šķirtās laulības pēc šķiršanas iemesliem.

Šķiršanas gads	Šķiršanas prāva uzsākta uz			Saulības pār- kāpšana.	Dzīvības vai reir- lības apdraudēšana vai spīdzināšana.	Kopdzīvi pārkaušana, ne cam rīnās pusei launpantiņā izdarīti.	Gzūti, daudzināšana, garā rājība vai tā, de pat lipīge slimība.	Mazsirdsīge, nepatī- gs vai netīrība dzīve.	Neauglība	Rēķuns par laulības nopelni m otru laulību.	Kopdzīves izvāšana	Atšķiata daive	Ka vienotā pamata	Saulības šķirta m prāva m lūguma pamata.	Kopā
	vīra prasības	sievai prasības	abu prasības												
1926	-	-	-	61	27	156	7	38	1	1	327	372	261	5	1256
1927	382	466	324	55	18	225	15	16	5	1	347	262	228	5	1177
1928	402	524	381	54	49	263	11	11	15	-	549	299	56	3	1310
1929	375	517	443	46	43	199	15	40	2	5	602	307	76	4	1339
Kopā	1159	1507	1148	216	137	843	48	105	23	7	1825	1240	621	17	5082
%	-	-	-	4,27	2,66	16,62	0,9	2,07	0,45	0,13	35,56	24,41	12,54	0,34	100.

Pie likums Nr. 4.

Šķirtās laulības pēc šķiršanas iemesliem %

Gads	42.p.	43.p.	44.p.	45.p.	46.p.	47.p.	48.p.	49.p.	50.p.	51.p.	Uz pro- kurare līguma	Kopā
1926	4,86	2,15	12,42	0,56	3,03	0,07	0,07	26,04	29,62	20,78	0,40	100,00
1927	4,68	1,53	19,12	1,27	1,36	0,42	0,08	29,49	22,26	19,37	0,42	100,00
1928	4,12	3,74	20,07	0,84	0,84	1,15	—	41,91	22,83	4,27	0,23	100,00
1929	3,44	3,21	14,86	1,12	3,06	0,15	0,37	44,81	22,93	5,75	0,30	100,00
Kopā	4,27	2,66	16,62	0,95	2,07	0,45	0,13	35,56	24,41	12,54	0,34	100,00

Pielikums № 6.

Šķirtās laulības pēc bērnu skaita.

Laulības šķīšanās gads	bērnuskaits						Kopā
	0	1	2	3-5	6. un vairāk	Nezināms	
1926	753	314	108	74	7	-	1256
1927	667	305	125	68	4	8	1177
1928	720	365	140	75	4	6	1310
1929	727	382	143	75	6	6	1339
Kopā	2867	1366	516	292	21	20	5082
%	56,3	26,9	10,2	5,8	0,4	0,4	100.

Lietotā literatūra un avoti:

1. Likums par laulību
2. Latvijas Satversmes Sapulces stenogramas 13. burtnīca no 1920. g.
3. Konradi un Valters - izvilkumi no Latvijas Senāta civildepartamenta spriedumiem.
4. Профессор В. Синайский - Основы гражданского права в связи с частью III свода законов, действующих в Латвии и Эстонии.
5. Профессор В. Синайский - Личное и имущественное положение замужней женщины в гражданском праве.
6. Профессор В. Синайский - Русское гражданское право, 6. т.
7. Профессор У. А. Пожовелый - Основные проблемы гражд. права.
8. Профессор Г. Ф. Шершеневич - Учебник русского гражд. права 10-ое изд.
9. Профессор С. А. Беляцкий - частное право в основные принципы.
10. Крайнд Макиншев - Гражданские законы Калифорнии, том I.
11. Швейцарское гражданское уложение (Ж. М. Н. 1908. г. № 4.)
12. Гражданское уложение германской империи (Ж. М. Н. 1893. г. № 8.)
13. Профессор И. А. Покровский - История римского права.
14. Профессор В. А. Рязановский - Современное гражд. право Китая.
15. Профессор Н. С. Суворов - О гражданском браке.
16. Г. Гессен - Развод во Франции (Ж. М. Н. 1898. г. № 3.)
17. Кодекс семейного права С. С. С. Р. 1926. г.
18. В. Буховский - Свод гражданских законолений губерний прибалтийских.
19. Valsts Statistiskā pārvaldes gada grāmatas par 1925., 1926., 1927., 1928. un 1929. g.